

Araştırma Makalesi/Research Article

2015-2021 TARİHLERİ ARASINDA AVRUPADA ROMAN ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALARIN ANALİZİ

ANALYSIS OF THE STUDIES CONDUCTED IN EUROPE ON THE EDUCATION OF ROMA CHILDREN BETWEEN 2015-2021

Esin KARATAŞ*

*Geliş Tarihi: 21 Mart 2022
(Received)*

*Kabul Tarihi: 8 Haziran 2022
(Accepted)*

ÖZ: Bu araştırmada, Roman çocukların eğitim süreçleri üzerine Türkiye’de ve yurt dışında yapılan akademik çalışmalar incelenmiştir. Bu çalışmaların Roman çocukların eğitimleri meselesini hangi boyutları ile ele aldığı üzerinde durularak konu betimlenmeye çalışılmıştır. Nitel desenin kullanıldığı bu araştırmada 2015-2021 yılları arasında Romanların eğitimlerini konu alan 33 çalışma sistematik derleme çalışması yapılarak gözden geçirilmiştir. Roman çocukların eğitimiyle ilgili yapılan çalışmaların konu alanları; Roman ailelerin eğitime ilişkin görüşleri, Roman çocukların eğitiminde okulun etkisi, Roman çocukların eğitiminde öğretmenlerin rolü, Roman çocukların eğitiminde müdahale programlarının etkisi ve sosyoekonomik sorunlar olmak üzere beş kategori altında toplanmıştır. Eldeki bu çalışmada Roman çocukların eğitimleri ile ilgili olan makalelerin sayısında 2020 yılında dikkate değer bir artış olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca en çok tercih edilen araştırma yöntemi nitel yöntem, en sık kullanılan veri toplama tekniği ise görüşme tekniğidir. Ülkelere göre bir inceleme yapıldığında ise konuyla ilgili en çok makale yayınlanan ülkenin İspanya olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Roman, Eğitim, Dezavantajlı Grup

ABSTRACT: In this study, academic studies on the educational processes of Roma children in Turkey and abroad were examined. By emphasizing the dimensions of these studies on the education of Roma children, the subject has been tried to be described. In this study which used a qualitative design, 33 studies conducted on the education of Roma people between the years 2015-2021 were reviewed by using systematic review analysis. The subject areas of the studies on the education of Roma children are grouped into five categories which are the views of Roma families on education, the effect of school on Roma children’s education, the role of teachers in the education of the Roma, the impact of intervention programs on the education of Roma children and socio-economic problems. In

* Trakya Üniversitesi, Engelli Çalışmaları Doktora Öğrencisi, esinkaratas@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-4909-9510>

the present study, it was concluded that there was a significant increase in the number of articles on the education of Roma children in 2020. In addition, the most preferred research method is the qualitative method, and the most frequently used data collection technique is the interview technique. When an examination is made according to the countries, it is seen that the country with the most published articles on the subject is Spain.

Key Words: Roma, Education, Disadvantaged Groups

GİRİŞ

Roman topluluklarına ilişkin yaygın inanış 9. yüzyılda anayurtları olan Kuzey Batı Hindistan'dan Batı'ya göç ettikleri yönündedir (Alpman, 1997:155). Yüzyıllar boyunca süren bu göçler sırasında dünyanın farklı yerlerinde yolculuklarını sonlandırarak buldukları yerlere yerleşmeyi seçmişlerdir. Bu nedenle dünyanın çok çeşitli yerlerinde Roman nüfusu ile karşılaşılabilir. Genel olarak kişilik özellikleri, barınma şekilleri, yaşamları, düşük eğitim seviyeleri, yoksulluk ve işsizlik ile karakterize edilen Romanlar orta ve doğu Avrupa ülkelerinde yaşayan en büyük etnik gruplardan birisini oluşturmaktadır. Anadolu'ya 10. yüzyıl civarında göç eden (Arayıcı, 2008; 26; Ünalı, 2012: 616) Romanlar, o günden bu güne gerek kültürleri gerekse sıra dışı yaşantılarıyla toplumun önemli bir grubunu oluşturmaktadırlar.

Göçlerin başlangıcından günümüze değin çeşitli isimlerle adlandırılmış olan Roman topluluklarının özellikleri yaşadıkları ülkelere göre farklılıklar göstermektedir. Balkan milletlerinde, Orta Avrupa'da ve İtalya'da Romanlara verilen isimler Türkçedeki Roman, Çingene ve Kıpti kelimelerinin farklı çeşitleridir (Karaman, 2014: 14). Türkiye'de Romanlar için kullanılan pek çok kelime vardır. Bunlar çingene, kıpti, poşa, karaçı, abdal, cano, dom, rom, teber gibi kelimelerdir (Yıldız, 2007: 61). Romanlar için kullanılan adlar dünyadaki politik gelişmelere paralel olarak değerlendirilebilir. İlk uluslararası Roman politik hareketi 1960'larda görülmüş ve 1990'larda gelişmeye başlamış ve kendileri için kullanılan kelimeler üzerinde durulmuştur (Özateşler, 2013: 14). Romanlar için kullanılan adlar bağlamında 1971 yılında I. Dünya Roman Kongresi gerçekleştirilmiştir. Bu kongrede Uluslararası Roman Birliği'nin kurulması kararlaştırılarak Romca "adam, insan, koca" anlamları taşıyan Roma sözcüğü genel bir terim olarak kabul edilmiştir. Avrupa Komisyonu, 1998'de çeşitli Roma/Çingene topluluklarının isminin resmi düzeyde de kabulü için üye ülke hükümetlerine tavsiyede bulunmuştur. (Bakker, 2001: 2). Böylece ülkelere göre Cigani, Tsigane, Gypsy, Zingari, Gitano, Çingene, Sinti, Kale, Kalderas, Lovari gibi değişebilen adlarla anılan gezici veya yerleşik toplulukların tamamı için Roman terimi kullanılmaya başlanmıştır.

Birden fazla kültürden oluşan toplumlar bu çeşitlilik ve değerlerden faydalandığı ölçüde topluma zenginleştirici deneyimler sağlamaktadır. Bunun yanı sıra bu farklılık toplumsal çatışmalara, önyargılara ve ayrımcılığa neden olarak adaletsizliğe yol açabilmektedir. Yoksulluk, işsizlik ve düşük eğitim seviyesi ile ilişkilendirilen Romanların Avrupa’da yaşayanlardan önemli bir bölümü okuma yazma bilmemektedir. Okuma yazma bilmeyenlerin oranı 16-24 yaşları için %35’tir (Cvorovic, 2019: 1). Bu tür toplumlarda çocuklar ve gençler okulu erken bırakma, devamsızlık ve okul başarısızlığı, sosyal dışlanma ve ayrımcılık sorunları yaşayabilmektedir. Bu problemler Romanların kaliteli eğitime ulaşma, istihdam, ekonomik durum, barınma ve sağlık koşullarını etkileyerek potansiyellerini tam olarak ortaya koyamamalarına neden olmaktadır.

Bireylerin çeşitli özellikleri, öğrenme hızları ve öğrenme stilleri gibi nedenlerden ötürü birbirinden farklı oldukları, dolayısıyla bazı bireylerin daha yoğun ve bu farklılıklarına yönelik özel hazırlanmış programlara ihtiyaç duydukları bilinmektedir (Ergün Elverici, 2022: 147). Toplumların ilerlemesi yüksek kaliteli, kapsayıcı ve yaygın eğitime verdiği öneme bağlı olarak değişmektedir. Eğitim vasıtasıyla dezavantajlı grupların topluma dahil edilmeleri, bireysel kararlar verebilmeleri, kendi yaşamlarının sorumluluğunu almaları, istihdam edilmeleri ve sosyal uyumları için eşsiz bir fırsat sağlanmaktadır (Cefai vd., 2015: 124). Romanlar ve göçmenler gibi etnik ve kültürel azınlıklardan gelen bireyler bu tür toplumlarda oluşan sosyoekonomik alanlardaki dezavantajlı durumu dengeleyebilmek için kaliteli eğitime ve desteğe ihtiyaç duymaktadırlar.

Romanlar eğitim alanındaki problemleri daha ilkökul sıralarında yaşadıkları için eğitimden yararlanarak okuma yazma öğrenenlerin sayısı çok düşüktür. Okullar ile olan bağları oldukça zayıf olan Romanlardan zorunlu eğitim sonrası okumaya devam eden ve bir meslek sahibi olanların sayısı oldukça sınırlıdır. Romanlar yaşadıkları maddi imkânsızlıklar, para kazanma zorunda olmaları ve okullarda uygulanan ayrımcı yaklaşımlar nedeniyle eğitime ulaşmakta engellerle karşılaşmaktadırlar (Balkız ve Göktepe, 2014:3). Ayrıca Romanların eğitim haklarından yararlanmalarındaki engellerden bir diğeri de sürdürdükleri gezginci yaşam tarzıdır. Bu tür yaşam şekli aile bireylerinin geçimlerini sağlayabilmek ve bunu yaparken aile birliğini koruyabilmek için topluca göç etmelerine sebep olmuştur. Buna bağlı olarak da Roman bireylerin eğitim durumu olumsuz etkilenmiştir. Eğitim düzeyindeki düşüklük Roman bireylerin sosyalleşmeleri ve insanca bir hayat sürdürebilmeleri için ihtiyaç duydukları yaşam becerilerinden mahrum kalmalarına neden olmaktadır.

Roman vatandaşların eğitim seviyelerinin düşük olmasının sebepleri arasında ailelerin yaşadıkları ekonomik zorluklar, yöneticilerin, öğretmenlerin ve

akranlarının olumsuz tutumları ve davranışları yer almaktadır. Bunun yanı sıra Roman kız çocukları yaptıkları erken yaştaki evlilikler sebebiyle okulu erken yaşta terk etmektedirler (Taylan ve Barış, 2015: 47). Tüm bu nedenlere bağlı olarak üniversite eğitimi alan Roman gençlerin oranı da düşmektedir (Ulusoy, 2012: 540). Ayrıca annenin öğrenim düzeyinin çocukların okul yaşantılarına destek sürecinde önemli bir yeri vardır. Anne öğrenim düzeyindeki yetersizlikler bu işlevin istenilen düzeyde yerine getirilmesine engel olmaktadır. Bu nedenle yetişkin eğitimi ve yaşam boyu eğitim önem kazanmaktadır. Herkesin eğitim hakkını koşulsuz kullanabilmesi için gerekli önemin ve fırsatların verilmesi gerekmektedir (Özbaş, 2017: 19).

Roma bireylerin sorunlarını inceleyen çalışmalardan biri Roman çocukların erken çocukluktaki okula katılımlarının artırılmasını incelemek üzere Birleşik Krallık'da gerçekleştirilmiştir. Avrupa'daki en geniş azınlığı oluşturan Romanların eğitim ortamlarına katılımlarını sağlamada karşılaşılan kültürel engeller ve bu engellerin ortadan kaldırılmasına yönelik çözümlerin araştırıldığı bu çalışmada ebeveynlerin erken çocukluk döneminde okulda bir Roman varsa çocuklarının eğitimlerini daha fazla destekledikleri belirlenmiştir. Ayrıca müfredatın ve öğrenmenin kültürel olarak ilgili ve anlamlı olmasının gerekliliği de araştırma sonuçlarında yer almıştır. (Klaus ve Siraj, 2020: 50)

Romanlar Avrupa'da bir başka çalışmada yardımcı eğitim programlarının etkililiği yönünden incelenmiştir. Geniş bir azınlık olarak yer aldıkları ve okullaşma oranının düşük olduğu Romanlar bu çalışmada Roman Öğretim Asistanı Programı ile desteklenerek Sırbistan'da sosyal olarak dışlanmış çocukların eğitim programlarına katılımları ve motivasyonları artırılmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda bu destek programında yer alan çocukların okula daha fazla gittikleri ve okul bırakma oranlarının düştüğü tespit edilmiştir. Araştırma sonucuna göre ayrıca yardımcı programın hedef kitlenin ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanmasının önemi vurgulanmıştır (Battaglia ve Lebedinski, 2015).

Bu çalışmada, Türkiye'de ve yurt dışında dezavantajlı gruplar arasında yer alan Roman çocukların eğitimlerinin hangi boyutlarıyla incelendiği belirlenerek var olan durumun betimlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmacıların Romanların eğitimine ilişkin hangi sorunları önemli olarak gördükleri, sorunların nasıl anlaşıldığı ve ele alındığı belirlenerek analiz edilmiştir.

Bu çalışmada bir durum tespiti yapılması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede ağırlıklı olarak bu topluluğun eğitim fırsatlarına erişimde yaşadıkları sorunlar

irdelenecektir. Eldeki çalışmanın Türkiye’de Romanlara ilişkin yapılmış araştırmalara katkı sunması amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Dezavantajlı gruplar arasında yer alan Roman vatandaşların eğitim haklarından yeterince yararlanamama, okula devamsızlık, akademik başarı, sosyoekonomik sorunlar, kültürel farklılıklar, ayrımcılık, öğretmen yetkinlikleri konularında problem yaşadıkları bilinmektedir. Avrupa’da en geniş azınlık grup olarak yer alan Romanlar üzerine yapılan çalışmaların incelenmesi ve gelişmelerin ortaya konulması sorunun daha geniş açıdan ele alınarak soruna yönelik çözüm yolları üretilmesi açısından belirleyici olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada Romanların eğitimlerini konu alan, ulusal ve uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makalelerin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışma Roman çocukların eğitimlerinin hangi boyutlarıyla incelendiğini belirlemek amacıyla nitel yöntem kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, algı, deneyim, tutum gibi durumların doğal ortamlarında gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konulması amacıyla gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi yöntemler kullanılarak izlenen süreçtir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 41). Bu çalışmada araştırmanın amacına uygun doğrultuda taranan 2015-2021 yılları arasında yayımlanmış makaleler sistematik derleme ile incelenmiştir. Sistematik derleme araştırması iyi yapılandırılmış yöntem yaklaşımlarını kullanarak gerçekleştirildiği için orijinal çalışmalar olarak nitelendirilmektedir (Rother, 2007). Ayrıca sistematik derleme çalışmaları belirli sorulara yanıt arayan planlı bir derleme çalışması olarak da alanda yer almaktadır (Xiao ve Watson, 2019). Sistematik derleme araştırması kapsamında öncelikle alanyazın taraması için arama terimleri oluşturulmuştur. Ardından 2015-2021 yılları arasındaki çalışmaları inceleyebilmek amacıyla tarih sınırlaması yapılmıştır. Gelişmiş arama sürecinde ise arama denklemi oluşturularak hangi makalelerin araştırma kapsamına alınacağı netleştirilmiştir. Sistematik derleme süreci verilerin toplanması ve analizi kısımlarında detaylı olarak açıklanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

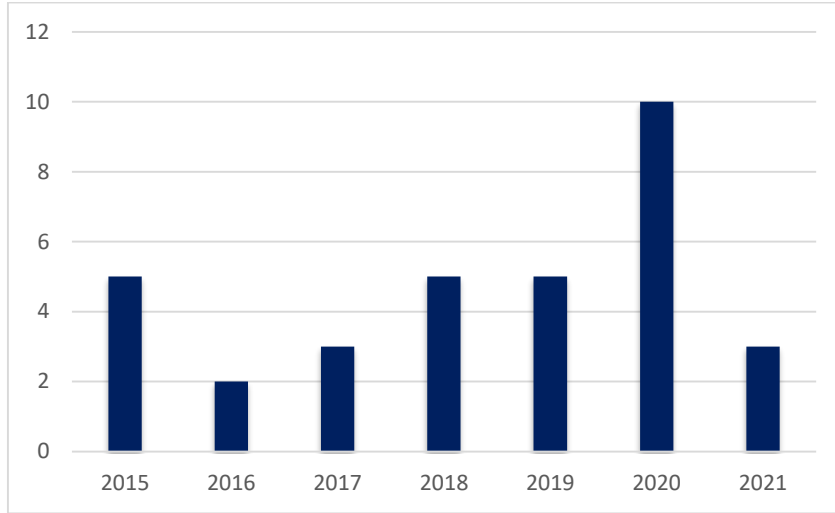
Alanyazın tarama sürecinde Romanlar ve bu bireylerin eğitimine ilişkin yapılmış çalışmalara ulaşmak amaçlanmış ve bu doğrultuda arama terimleri oluşturulmuştur. Bu terimler oluşturulurken Roman bireyler ve eğitimine yönelik yapılan çalışmaların incelenmesi ve bu araştırmaya dâhil edilmesi amaçlanmıştır. Kasım 2021’de alanyazın taramasına başlanmıştır ve Ocak 2022’ye kadar yayınlanan makaleler dâhil olmak üzere TR Dizin, Scopus, Web of Science ve Eric olmak üzere dört veri tabanında arama gerçekleştirilmiştir. İncelenen makaleler 2015-2021 yılları arasında yayınlanmış olmasına göre sınıflandırılmıştır. Her veri tabanında “gypsy”, “roma”, “traveller” gibi anahtar kelimeler kullanılmıştır. Gelişmiş arama için her prosedüre göre bir arama denklemleri oluşturulmuştur. Ayrıca denklemler şu şekilde gerçekleştirilmiştir “roma*” veya “roma child*” veya “roma student” veya “gypsy child*” ve “education” veya “education programs” gypsy*, roma* veya traveller* arama terimleri educati* veya school* ile birleştirilmiştir. Çalışmaları daraltmak için eğitim ve öğretimden farklı olarak okul eğitimi dışında olanlar seyahat ve turizm eğitimi gibi konu alanına dayanan makaleler hariç tutulmuştur. Bu tarama ile bulunan 2015-2022 Ocak tarihleri arasında yayınlanmış olan 157 makale incelenmiş, çıkarılan veriler analiz edilmiştir. Bu dâhil etme ve hariç tutma kriterlerini uyguladıktan sonra 33 makale seçilmiştir. Dâhil edilme kriterleri (a) Roman bireylerin eğitimine yönelik yapılan çalışmalar olması (b) Hakemli bir dergide makalenin 2015-2021 yılları arasında yayımlanmış olması şeklinde belirlenmiştir.

Verilerin analiz sürecince makaleler eskiden yeniye olacak şekilde kronolojik olarak sıralanmıştır. Arama sonuçları 2015-2021 yılları arasındaki çalışmalara sınırlandırılmıştır. Taramaların tamamı bilgisayar ortamında gerçekleştirilmiştir. Araştırmalar Roman vatandaşların eğitimi başlıklarında incelenip sınıflandırılmış daha sonra makaleler yazar-yılı, ülke, yöntem, teknik, katılımcı, amaç, sonuçlar şeklinde tablolaştırılmıştır. Bu sınıflandırma Tablo 3’de gösterilmiştir. Ayrıca yapılan incelemeler sonucunda makaleler yıllara göre yayımlanan makale sayısı ve ülke başına düşen makale sayısı olarak belirlenerek şekil ve tablolar halinde verilmişlerdir. Analizde, Roman çocukların eğitimiyle ilgili yapılan çalışmaların konu alanları belirlenmiştir. Ardından incelenen makaleler beş kategoriye ayrılmıştır: Roman ailelerin eğitime ilişkin görüşleri, Roman çocukların eğitiminde okulun etkisi, Roman çocukların eğitiminde öğretmenlerin rolü, Roman çocukların eğitiminde müdahale programlarının etkisi ve sosyoekonomik sorunlar.

BULGULAR

Yapılan taramalar sonucunda 2015-2021 yılları arasında yapılan çalışmaların yıllara göre dağılımı Şekil 1 ve Tablo 1’de gösterilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre 2018’den sonra önemli ölçüde Romanların eğitimi konusunda yapılan çalışmalarda istikrarlı bir artış olmuştur. 2020 yılında yapılan araştırma sayısında ise dikkate değer bir artış görülmektedir.

Şekil 1: Yıllara Göre Yayınlanan Makale Sayısı

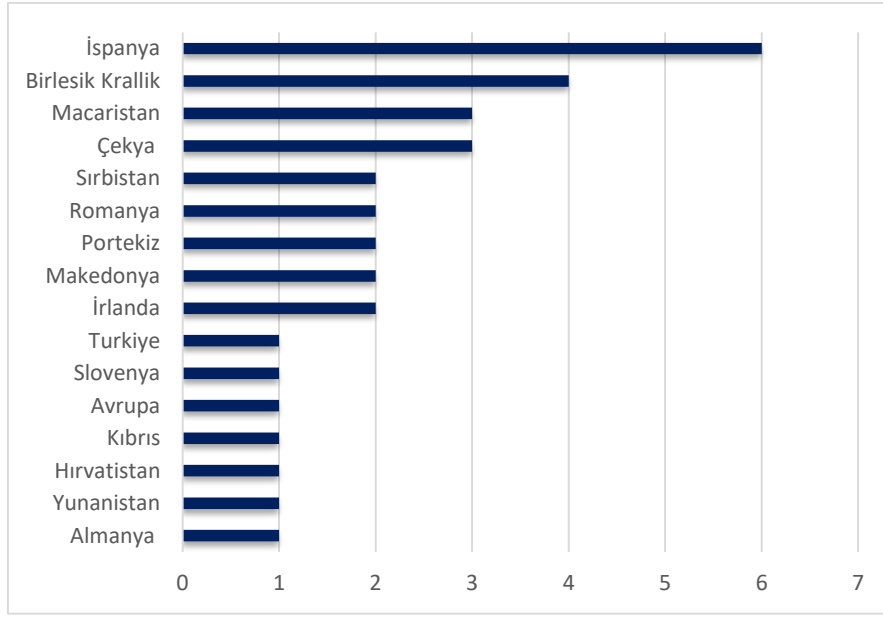
Tablo 1: Makalelerin Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Frekans	Yüzde
2020	10	30.30
2019	5	15.15
2018	5	15.15
2015	5	15.15
2017	3	9.09
2021	3	9.09
2016	2	6.06
Toplam	33	100

Tablo 1 ve Şekil 1 incelendiğinde 2020 yılında yapılan araştırma miktarında önemli bir artış olduğu görülmektedir. Yapılan incelemelerde 21 makalede nitel yöntem, 7'sinde nicel yöntem ve 5'inde karma yöntem kullanıldığı görülmüştür. Nitel araştırma yöntemleri arasında en sık kullanılan veri toplama yöntemi görüşmedir. Nicel araştırmalarda ise anket yönteminin daha sık kullanıldığı, karma yöntem araştırmalarda ise anket ve görüşme yönteminin bir arada kullanıldığı belirlenmiştir.

Şekil 2: Makalelerin Ülkelere Göre Dağılımı

Tablo: 2 Makalelerin Ülkelere Göre Dağılımı

Ülkeler	Frekans	Yüzde
İspanya	6	18.18
Birleşik Krallık	4	12.12
Macaristan	3	9.09
Çekya	3	9.09
Sırbistan	2	6.06
Romanya	2	6.06
Portekiz	2	6.06

Makedonya	2	6.06
İrlanda	2	6.06
Türkiye	1	3.03
Slovenya	1	3.03
Avrupa*	1	3.03
Kıbrıs	1	3.03
Hırvatistan	1	3.03
Yunanistan	1	3.03
Almanya	1	3.03
Toplam	33	100

*Çalışmada bir tane sekiz Avrupa ülkesinin (Çekya, İngiltere, Almanya, Yunanistan, İtalya, Hollanda, Polonya, Portekiz) birlikte yürüttüğü ortak bir çalışma yer almaktadır. Bu çalışma Şekil 2 ve Tablo 2’de Avrupa olarak gösterilmiştir.

Araştırma son 7 yılda Avrupa’da yayınlanan toplam 33 makaleyi içermektedir. Tablo 2 ve Şekil 2 incelendiğinde İspanya’nın makale sayısı bakımından öne çıktığı görülmektedir. Daha sonra onu Macaristan, Çekya ve Birleşik Krallık takip etmektedir.

Tablo 3 Roman Çocukların Eğitimini Konu Alan Çalışmalar

Yazar, Yıl	Ülke	Yöntem	Teknik	Katılımcı	Amaç	Sonuçlar
Jarkovská vd., 2015	Çek Cumhuriyeti	Nitel	Doküman analizi, görüşme, odak grup görüşmesi	Müdür, öğretmen, öğrenci	Çek sınıflarında artan etnik heterojenliği ve öğretmenlerin göçmen çocuklara yönelik tepkilerini belirlemektir.	Çek eğitim sisteminin toplumda artan etnik gruplarla çok iyi baş edemediği belirlenmiştir. Öğretmenlerin göçmen çocukların sahip oldukları farklılıkları ve yapısal dezavantajları görmeme eğilimi gösterdikleri bulgusuna ulaşılmıştır.
Levinson, 2015	Birleşik Krallık	Nitel	Görüşme, odak grup görüşmesi, çalıştay	Gençler, anneleri ve kız kardeşleri	Okulların bireylerin kültürel kimliğini belirleme ve bir gruba ait hissetmedeki etkisini ortaya koymaktır.	İki farklı Çingene topluluğundaki gençlerin deneyimleri ve istekleri arasında farklılıklar görülmüştür. Bu grupların okula ilişkin tutumlarındaki farklılıklar ise kısmen bağlantılı okulların strateji ve kültürel ortamlarına dayandırılmıştır.

Yazar, Yıl	Ülke	Yöntem	Teknik	Katılımcı	Amaç	Sonuçlar
Milanković ve Džigurski, 2015	Sırbistan	Nitel	Anket	Öğretmen	İlkokul ve ortaokulda görev yapan öğretmenlerin Roman çocukların eğitimine yönelik tutumlarını belirlemektir.	Öğretmenler Roman çocukların Roman olmayan çocuklar tarafından kabul edildiğini ifade etmişlerdir. Roman çocukların okul başarıları sahip oldukları imkanlar oranında artacaktır. Öğretmenler, Roman öğrencilerin eğitiminde asistan öğretmenlerin önemli bir yeri olduğunu belirtmiştir.
Battaglia, Lebedinski, 2015	Sırbistan	Nitel	Müdahale programı	Öğrenci	Sırbistan'da yaşayan Romanlara yönelik hazırlanan bir iyileştirici eğitim programı olan Roman Eğitim Asistanlığı Programının etkisini belirlemektir.	Program uygulanan çocukların okula devamında artışlar olduğuna ilişkin veriler elde edilmiştir. Doğru bir şekilde planlanan iyileştirici eğitim programlarının çocukların okul başarısızlığını azaltmada etkili olabildiği belirtilmiştir.
Némec, vd., 2015	Çek Cumhuriyeti	Nitel	Görüşme	Okul müdürü, öğretmen, yardımcı öğretmen ve	Dezavantajlı öğrencilerin bulunduğu sınıflarda görev yapan yardımcı öğretmenlerin konularını ve rollerini belirlemektir.	Yardımcı öğretmenlerin dezavantajlı öğrencilerin eğitimini olumlu etkilediği görülmüştür. Yardımcı öğretmen rolünü geliştirmeye yönelik durumlar ortaya konulmuştur.

Yazar, Yıl	Ülke	Yöntem	Teknik	Katılımcı	Amaç	Sonuçlar
Dolean vd., 2016	Romanya	Nitel	Müdahale programı, anket	Öğrenci	Okuryazarlık becerileri arasında yer alan fonemik farkındalık ve sosyoekonomik statü arasındaki ilişkiyi belirlemektir.	Roman çocuklar fonemik farkındalık becerileri bakımından Roman olmayan akranlarına göre önemli derecede düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Roman çocuklar eğitim hayatına başlamadan bu becerilerinin geliştirilmesine yönelik müdahale programlarının gerçekleştirilmesinin önemli olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.
Peček ve Munda, 2016	Slovenya	Nitel	Görüşme	Öğrenci, anne	Mariborlu Roman öğrencilerin eğitime ilişkin tutumlarını belirlemektir.	Mariborlu Roman öğrenciler genel olarak eğitime önem vermekte ve ilkokulu bitirdikten sonra eğitim hayatına devam etmek istemektedirler. Roman öğrencilere daha iyi koşullar ve daha iyi eğitim olanakları sağlandığında okula yönelik motivasyonlarının artabileceği görülmüştür.

Yazar, Yıl	Ülke	Yöntem	Teknik	Katılımcı	Amaç	Sonuçlar
Sime vd., 2017	Birleşik Krallık	Nitel	Görüşme	Çocuk ve anne	Roman annelerin yaşadıkları göç sonrasında çocuklarının eğitimine yönelik görüşlerini ve tutumlarını belirlemektir.	Roman anneler çocuklarının okul vasıtasıyla marjinalleşmelerinin üstesinden gelebilmeleri konusunda umutsuzluk yaşamaktadırlar. Bu durum Roman bireylere yönelik özel tedbirlere gereksinim duyulduğunu göstermiştir.
Zachos, 2017	Makedonya	Nitel	Gözlem, görüşme,	Öğretmen	İki farklı Yunan okulunda görev yapan öğretmenlerin Roman öğrencilere ilişkin tutum ve görüşlerini belirlemektir.	Öğretmenlerin, Roman öğrencilerin başarısızlığı ve dışlanmalarında toplumun ve eğitim politikalarının katkılarını fark edemeyerek sebepleri Roman öğrencilerin geçmişlerinde gördükleri belirlenmiştir.

Yazar, Yıl	Ülke	Yöntem	Teknik	Katılımcı	Amaç	Sonuçlar
Dunajeva, 2017	Macaristan	Karma	Görüşme, gözlem, anket	Öğrenci, Öğretmen	Kültürel kimliklerin öğretilmesinde okulların rolünü belirlemektir. Roman öğrencilerin güçlendirilmesine yönelik hedefler oluşturmaktır.	Okullarda Roman öğrencilere yönelik ayırım yapıldığı ve “kötü Çingene” imajının yaratıldığı belirlenmiştir. Romanlarla ilgili olumsuz tutumların topluma aktarılmasında okulların önemli bir yeri vardır. Okulların Roman gençlerin bu olumsuz görüşleri içselleştirmesinde etkili olduğu görülmüştür.
Myers, 2018	Birleşik Krallık	Nitel	Görüşme	Aileler ve öğretmenler	İngiltere’de yapılan araştırmadan sonuçlarından hareketle Çingene ailelerin eğitime ilişkin görüşlerini analiz etmektedir.	Öğretmenler, Çingene öğrencilere yönelik hareketsiz bir eğitim programı yerine hareketli bir eğitimin uygulanmasının gerektiğini ifade etmişlerdir.
García-Carrión vd., 2018	İspanya	Nitel	Görüşme	Öğrenci, öğretmen, akraba	Ailelerin okullardaki karar alma süreçlerine katılımının gençlerin okulu erken terk etmesini önleme ve ilkokuldan sonra eğitime devamını artırmadaki etkisini belirlemektir.	Aile katılımının ilköğretimde öğrencilerin okulu bırakma oranlarını azaltarak ortaöğretimden mezun olan öğrenci sayısını artırdığı görülmüştür.

Yazar, Yıl	Ülke	Yöntem	Teknik	Katılımcı	Amaç	Sonuçlar
Díez-Palomar vd., 2018	İspanya	Nitel	Görüşme	Yetişkin	Roman öğrencilerin matematik öğrenimi sırasında gösterdikleri başarıyı anlatan altı vaka çalışmasının incelenmesidir.	Okullardaki Roman bireylere ilişkin önyargıların önlenmesinde başarı hikayelerinin kullanılarak etkili eğitim programlarının yaratılabileceği ve sürdürülebilir bir eğitime erişilebileceği bulgusuna ulaşılmıştır.
Symeou ve Karagiorgi, 2018	Kıbrıs	Nitel	Görüşme	Öğretmen, öğretmen adayları	Roman öğrencilerin bulunduğu bir ilkokulda görev yapan eğitimciler ve öğretmen adaylarının öğretmen mesleki gelişim programına yönelik görüşlerinin belirlenmesidir.	Öğretmenlerin sınıflarında bulunan farklı gruplarla çalışmalarını yürütürken karşılaştıkları sorunlarla baş etmede somut stratejilere ihtiyaç duydukları belirlenmiştir.
Hofmann ve Óhidy, 2018	Almanya	Nitel	Doküman analizi	Araştırma	Almanya'da yaşayan Roman ve Sintilerin eğitim durumlarını belirlemektir.	Almanya'da yaşayan Roman ve Sintilerin eğitimden faydalanmasını sağlamak ve akademik yönden desteklemek için Hamburg Modeli veya Romed Modeli gibi farklı danışmanlık ve arabuluculuk programlarının geliştirilip uygulandığı belirlenmiştir.

Yazar, Yıl	Ülke	Yöntem	Teknik	Katılımcı	Amaç	Sonuçlar
Paniagua-Rodríguez ve Bereményi, 2019	İspanya	Nitel	Görüşme, doküman analizi	Araştırma	Ailelerin okula aktif katılımının, sorumluluk ve girişimcilik açısından nasıl anlaşılabileceğini belirlemektir.	Ailelerin okula aktif katılımı fikri, okulların dönüşümündeki önemli unsurlardan birisi olduğunu göstermektedir. Ayrıca, okul programların okuldaki gücün yapısı dikkate alınmadan uygulandığı ve bu nedenle ailelerin sorumluluğunun daha da arttığı belirlenmiştir.
Serbetar vd., 2019	Hırvatistan	Nitel	Hareket değerlendirme bataryası	Öğrenci	Kuzey Hırvatistan'daki Roman çocuklar ve diğer çocukların motor becerilerindeki gelişimi karşılaştırmak ve motor beceriler, akademik başarı, sosyoekonomik statü arasındaki ilişkileri incelemektir.	Kuzey Hırvatistan'daki Roman çocukların motor becerileri diğer çocuklara oranla daha az gelişmiştir. Sosyoekonomik durum, aileler, sosyal ve çevresel şartlar, çocukların motor gelişiminde etkilidir. Bu durumun Roman çocukların okul başarılarını olumsuz etkilediği ve onları diğer çocukların gerisinde bıraktığı belirlenmiştir.

Yazar, Yıl	Ülke	Yöntem	Teknik	Katılımcı	Amaç	Sonuçlar
Nguyen Luu vd., 2019	Macaristan	Nitel	Görüşme	Öğrenci, anneleri	Budapeşte’de yaşayan Roman çocuklar ve ailelerinin, yaşam koşullarındaki zorluklarla ve ayrımcılıkla nasıl baş ettiklerini belirlemektir.	Öğretmenlerin Roman öğrenciler ve ailelerine yönelik kullandıkları stratejilerin farkında olması ve bu öğrencilerin akademik başarıları ile mesleki eğitim almalarını engelleyen durumlarını önleyici çalışmalar yapmalarının gerekliliği vurgulanmıştır.
Kennedy ve Smith, 2019	İrlanda	Karma	Anket, görüşme	Yetişkin	İrlanda’da yaşayan Roman çocukların eğitimi üzerinde etkili olan durumları belirlemektir.	İrlanda’da yaşayan Roman çocukların yaşıtıları içerisindeki en dezavantajlı grup olduğu belirlenmiştir. İrlanda gibi çağdaş bir ülkede hayal bile edilemeyecek negatif yaşam koşullarının var oldukları bulgusuna ulaşılmıştır.
Girbés-Peco vd., 2019	İspanya	Nitel	Görüşme	Roman ve Faslı kadınlar, çocukları, aile	Roman kadınlara ve düşük düzeyde eğitime sahip göçmenlere sunulan aile eğitim programlarının etkisini incelemektir.	Eğitim programlarına katılan kadınların akademik ve dil yeteneklerinin gelişimini desteklediği, özsaygılarının artmasına ve sosyal yönden güçlenmelerine yönelik fayda sağladığı belirlenmiştir.

Yazar, Yıl	Ülke	Yöntem	Teknik	Katılımcı	Amaç	Sonuçlar
Khalfaoui vd., 2020	İspanya	Nitel	Görüşme	Okul personeli, anne-baba	Romanlar, diğer göçmen aileler ve okul arasındaki ilişkinin düzeyini belirlemektir. Ayrıca velilerin çocuklarının eğitimine katılımı konusunda nasıl desteklendiğini belirlemektir.	Tüm çocukları kapsayan kaliteli bir eğitim sunmak amacıyla, aile katılımının eşitlikçi diyalog, güven ve güçlü bir işbirliği ile yürütüldüğü belirlenmiştir.
Fehérvári ve Varga, 2020	Macaristan	Karma	Anket, görüşme	Öğrenci	Roman öğrencilerin ve gençlerin aile geçmişlerini araştırmak ve akademik başarı ile destek programları arasındaki ilişkiyi incelemektir.	Öğrenci başarısı ile destek programları arasında olumlu bir ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin aile geçmişleri ile eğitim performansları arasında yakın bir ilişki olduğu doğrulanmıştır.

Yazar, Yıl	Ülke	Yöntem	Teknik	Katılımcı	Amaç	Sonuçlar
Boyle, Flynn ve Hanafin, 2020	İrlanda	Nitel	Görüşme	Yetişkin	İrlanda'da yaşayan Gezgin ebeveynlerin kendi eğitim deneyimlerini ve çocuklarının eğitime yönelik görüşlerini belirlemektir.	Gezginler kendi kültürü ve kimliği ile gurur duymaktadır. Ayrıca diğerlerinin kendilerine gerekli değeri vermediklerinin farkındadırlar. Gezginlerin kendi eğitim hayatları ile ilgili olumsuz okul deneyimine sahip olmalarına karşılık kendi çocuklarının eğitimi konusunda sunulan fırsatlar bakımından eğitime verdikleri değerin olumlu olduğu görülmüştür.
Çiçekler ve Aral, 2020	Türkiye	Nitel	Deneyimsel model	Öğrenci	Çingene öğrencilere sunulan sanat eğitimi programının öğrencilerin yaratıcılıklarına olan etkisini incelemektir.	Çingene öğrencilere verilen sanat eğitimi programının öğrencilerin yaratıcılıklarını olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Yazar, Yıl	Ülke	Yöntem	Teknik	Katılımcı	Amaç	Sonuçlar
Aguiar vd., 2020	Çekya, İngiltere, Almanya, Yunanistan, İtalya, Hollanda, Polonya, Portekiz	Nitel	Literatür taraması	Öğrenci	Sekiz Avrupa ülkesinde yürütülen erken çocukluk eğitimi ve bakımı, ilköğretimdeki göçmenler, Romanlar ve sosyoekonomik düzeyi düşük çocukların eşitlik ve aidiyet hissetmelerini sağlayacak müdahaleleri incelemektir.	78 müdahale analiz edilmiştir. Katılımcı ülkelerin eğitim programları, sosyal ve eğitimsel eşitsizliklerle mücadele eden kayda değer sayıda farklı ve kapsamlı müdahaleleri test ettikleri ya da uyguladıkları belirlenmiştir.
Rizova vd., 2020	Makedonya	Karma	Anket, görüşme, dil testi	Öğrenci, öğretmen, anne-baba	Roman öğrencilerin okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca öğrenciler aileler ve öğretmenlerin okuryazarlık sürecinde karşılaştıkları zorlukları belirlemektir.	Eğitim seviyesi düşük ebeveynleri olan ve düşük sosyoekonomik çevreden gelen çok dilli çocukların, ilkokulda okuryazarlık ve eğitim almak için mücadele ettikleri ve zorlandıkları belirlenmiştir.

Yazar, Yıl	Ülke	Yöntem	Teknik	Katılımcı	Amaç	Sonuçlar
Strataki ve Petrogiannis, 2020	Yunanistan	Nitel	Görüşme	Anne	Yunanistan'da yaşayan Yunan Roman annelerin bireylerin sosyal yaşamı ve çocuklarının eğitimine yönelik beklenti ve isteklerini belirlemektir.	Yunan Roman annelerin hayat şartlarındaki iyileşmeyi sağlamasından dolayı okulun önemini anladıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Annelerin eğitime yönelik isteklerinin yüksek olduğu belirlenmiştir.
Rosarioa vd., 2020	Portekiz	Nitel	Müdahale programı	Öğrenci	Çingene öğrencilerin eğitimden beklentileri ve ayrımcılık konusunda yaşadıkları tecrübelerle dayanarak geliştirilen okul temelli bir müdahale programı ile diğer öğrencilerde olumlu tutum geliştirmektir.	Geliştirilen müdahale programının öğrenciler arasındaki sosyal mesafeyi azalttığı ve Çingene öğrencilere yönelik olumlu tutumların artmasında etkili olduğu görülmüştür.

Yazar, Yıl	Ülke	Yöntem	Teknik	Katılımcı	Amaç	Sonuçlar
Lauritzen, 2020	Romanya	Nitel	Gözlem	Öğrenci	Okula devam etmeyen Roman çocuklara yönelik olarak program düzenleyen bir STK'nın uygulamalarını analiz etmektir.	Romanların eğitimde karşılaştığı dezavantajların STK'lar tarafından doldurulamayacağı belirtilmiştir. Bu nedenle örgün eğitim sisteminin değiştirilmesi, ayrımcılığın sona ermesi ve okulların güvenli ortamlar haline gelmesi gerektiği bulgusuna ulaşılmıştır.
Matras vd., 2020	Birleşik Krallık	Nitel	Görüşme, gözlem	Öğretmen, öğrenci	Öğretmenlerin, Roman öğrencilerin dili ve kimliğine ilişkin tutumlarını belirlemektir.	Öğretmenlerin algıları ile Roman öğrencilerin Roman kimliği ve diline ilişkin anlattıkları arasında bir uyumsuzluk olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.
Ferreira vd., 2021	Portekiz	Nitel	Anket	Anne	Roman olan ve olmayan sosyoekonomik düzeyi düşük iki grup arasında kitap okuma sıklığının yordayıcılarını belirlemektir.	Annelerin eğitim düzeyi, çocuklarının eğitimi ile ilgili istekleri ve okul öncesi dönemdeki faaliyetlere katılımlarının kitap okuma sıklığı ile pozitif olarak ilişkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Yazar, Yıl	Ülke	Yöntem	Teknik	Katılımcı	Amaç	Sonuçlar
Obrovská ve Janků, 2021	Çek Cumhuriyeti	Karma	Görüşme, anket	Ebeveynler	Çek Roman annelerinin eğitime ilişkin deneyimlerini belirlemek. Ayrımcılık, etnik baskı ve bunun eğitime yansımaları ve aile bireyleri arasındaki iletişim biçimi ve eğitime ilişkin beklentiler arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır.	Roman anneler ve çocuklarının okula ilişkin olumsuz deneyimlerini ırk, etnik köken ve sosyal sınıf bağlamında yaşadıkları tespit edilmiştir. Aynı zamanda, Çek Roman anneler desteğe ihtiyaç duyduklarında örgün eğitim alanı yerine tercihlerini yaygın eğitim ve özel alana yönelttikleri bulgusuna ulaşılmıştır.
Hellgren ve Gabrielli, 2021	İspanya	Nitel	Görüşme	Anne-baba, okul personeli	İspanya'da yaşayan Romanların eğitimden beklentilerini belirlemektir.	Bir tarafta ailelerin çocuklarının eğitimine ilişkin beklentileri ile diğer taraftan bu beklentileri yerine getirmek için karşılaştıkları engeller ikili beklentiler boşluğu olarak tanımlanmıştır. Ailelerin okuldan beklentileri ile okulların ailelerin beklentilerine ilişkin algıları arasında ciddi fark olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Konu Alanlarına Göre Makaleler

Taramalar sonucunda ilk olarak Roman çocukların eğitimiyle ilgili yapılan çalışmaların konu alanları belirlenmiştir. Belirlenen bu konular sırasıyla; Roman

ailelerin eğitime ilişkin görüşleri, Roman çocukların eğitiminde okulun etkisi, Roman çocukların eğitiminde öğretmenlerin rolü, Roman çocukların eğitiminde müdahale programlarının etkisi ve sosyoekonomik sorunlar olmak üzere beş kategori altında toplanmıştır. Belirlenen bu kategorilere göre yapılan analizler sonucunda elde edilen kategoriler aşağıda sunulmuştur:

Roman Ailelerin Eğitime İlişkin Görüşleri:

Bu kategoride sekiz makale incelenmiştir. Analizler sonucunda annelerin, çocuklarının okul yoluyla marjinalleşmelerinin üstesinden gelmeleri konusunda algılanan bir umutsuzluğa sahip oldukları (Sime vd., 2017: 316) bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca ailelerin çocuklarına yüksek kaliteli eğitim sağlamak için ortak bir amaca sahip olan güçlü bir işbirliği ile desteklenmeye ihtiyaç duydukları (Khalfaoui vd., 2020: 701) belirlenmiştir. Roman annelerin, sosyal hareketlilik ve hayat standartlarında artışa neden olarak çocuklarının yaşamında olumlu etkiler yaratan okula devamın önemini anladıkları (Strataki ve Petrogiannis, 2020: 480) tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra ailelerin kendi okul deneyimlerinin olumsuzluğunu hatırladıklarında incinme ve hayal kırıklığı hissettikleri, çocuklarının eğitimine değer verdikleri (Boyle vd., 2020: 1389), ve annelerin eğitim düzeyinin, çocuklarının eğitimine ilişkin istekleriyle ilişkili olduğu görülmektedir (Ferreira vd., 2021:1163). Roman anneler destek ararken örgün eğitim alanından ziyade tercihen yaygın eğitime ve özel alana yönelmektedirler (Obrovská ve Sidiropulu Jankú, 2021: 448). Ailelerin çocuklarının eğitimine ilişkin beklentileri ve bu beklentilerin yerine gelmesinde engellerle karşılaştıkları belirtilmiştir. Ayrıca ailelerin beklentileri ile okulların ailelerin beklentilerine yönelik algıları arasında ciddi fark olduğu Hellgren ve Gabrielli, 2021: 217) elde edilen bulgular arasındadır.

Roman Çocukların Eğitiminde Okulun Etkisi:

Bu kategoride beş makale incelenmiştir. Roman bireylerin okula yönelik tutumlarının farklılığının kısmen ilgili okulların stratejilerinden ve kültürel ortamlarından etkilendiği (Levinson, 2015: 1149) bulgusuna ulaşılmıştır. Buna ilaveten çocuk dostu bir ortamın olmaması, çocuklar için güvenliğin tehlikeye girmesi, kültürel duyarlılığın olmaması, çocuklara yönelik ırkçı tutumlar ve çocuklara başarılı olmaları için adil bir şans vermeyen bir pedagojinin var olduğu (Lauritzen, 2020: 323) tespit edilmiştir. Ayrımcı uygulamaların okul sistemine yansıdığı ve “kötü Çingene” imajını yeniden ürettiği ortaya konulmuştur (Dunajeva, 2017: 56). Ailelerin okula katılımının ilköğretimde

öğrencilerin okulu bırakma oranlarının azalmasına katkı sağladığı ve ortaöğretimden mezun olan öğrenci sayısını arttırdığı görülmüştür (Rocío García-Carrión vd., 2018: 701). Programların okulda var olan güç yapısı sorgulanmadan uygulandığı ve böylece ailelere daha fazla sorumluluk yüklendiği belirlenmiştir Paniagua-Rodríguez ve Bereményi, 2019: 115).

Roman Çocukların Eğitiminde Öğretmenlerin Rolü:

Bu kategoride yedi makale incelenmiştir. Sosyal açıdan dezavantajlı öğrencilerin eğitimine yardımcı öğretmenlerin katılımının faydalı bulunduğu (Zbyněk Němec vd., 2015: 459), söz konusu göçmen çocuklar olunca öğretmenlerin farklılıkları ve yapısal dezavantajları görmeme eğiliminde oldukları görülmüştür (Lucie Jarkovská vd., 2015: 632). Asistan öğretmenler Roman eğitimi için son derece önemlidir (Milanković vd., 2015: 122), öğretmenlerin eğilimleri ile Roman öğrencilerin Roman kimliği ve diline ilişkin anlatıları arasında bir eşitsizlik bulunmaktadır (Matras vd., 2020: 359). Öğretmenler ve eğitimciler Roman öğrenciler için “hareketsiz” bir eğitimden ziyade “mobil” bir eğitim verilmesi gerektiğini (Myers, 2017: 353) savunmuşlardır. Öğretmenler Roman öğrencilerin okul başarısızlıklarını geçmişlerine (kültür, aile, toplum ve özellikle dil) bağladıkları (Zachos, 2017: 1011) sınıflarındaki farklılıklarla başa çıkmalarına yardımcı olacak somut stratejilere ihtiyaç duyduklarını umutsuzca dile getirdikleri (Symeou ve Karagiorgi, 2018: 314) sonucuna ulaşılmıştır.

Roman Çocukların Eğitiminde Müdahale Programlarının Etkisi:

Bu kategoride dokuz makale incelenmiştir. Analizler sonucunda müdahale programının bildirilen sosyal mesafeyi azaltmada ve Romanlara karşı olumlu tutumları artırmada etkili olduğu görülmektedir (Rosarioa vd., 2020: 462). Katılımcı ülkelerin eğitim programları, pedagoji, sosyal iklim yoluyla sosyal ve eğitimsel eşitsizliklerle mücadele eden önemli sayıda kapsamlı müdahaleleri test ettiği (Aguiar vd., 2020: 58) belirlenmiştir. Roman çocukların fonemik farkındalık becerilerinin geliştirilmesine yönelik okula başlamadan müdahalelerin yapılmasının çok önemli olduğu (Dolean vd., 2016: 39), doğru bir şekilde hedeflenmiş iyileştirici eğitim programlarının düşük performans gösterenlerin sonuçlarını artırabileceği (Battaglia ve Lebedinski, 2015: 1) bulgusuna ulaşılmıştır. Paralel olarak Romanların eğitime katılımını ve eğitim başarısını artırmak için mentörlük, danışmanlık ve arabuluculuk programları geliştirildiği ve uygulandığı (Hofmann ve Óhidy, 2018: 38) okullarda

Romanlara yönelik kalıp yargılar için etkili eğitim programları ile sürdürülebilir bir eğitime yol açılabileceği (Díez-Palomar vd., 2018: 1) görülmüştür. Bu kapsamda öğrenci başarısı ile destek programları (kapsayıcı ortam) arasında bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir (Fehérvári ve Varga, 2020: 1). Buna ilaveten Roman kadınların eğitim programlarına dahil edilmesinin, kadınların akademik ve dilsel yeteneklerine ilişkin algılarının gelişmesine yardımcı olduğunu ve sosyal yaşamın güçlenmesi gibi psikososyal faydalar da sağladığı belirlenmiştir (Girbés-Peco vd., 2019: 754). Roman çocuklarına uygulanan sanat eğitimi programının çocukların yaratıcılıklarını olumlu yönde etkilediği (Yıldız Çiçekler ve Aral, 2020: 523) bulgusuna ulaşılmıştır.

Sosyoekonomik Sorunlar:

Bu kategoride dört makale incelenmiştir. Yoksulluğun, sosyal ve çevresel faktörlerin, ebeveynlerin, çocukların motor gelişimini önemli ölçüde etkilediği belirlenmiştir. Aynı zamanda bu durum Roman çocukları Roman olmayan çocukların gerisinde bırakarak okul başarılarını olumsuz yönde etkilemektedir (Serbetar vd., 2019: 19). Eğitim seviyesi düşük ebeveynleri olan ve ekonomik açıdan yetersiz ortamlardan gelen çok dilli çocuklar, ilkokullarda uygun okuryazarlık ve eğitim almak için mücadele etmekte ve ciddi şekilde zorlanmaktadır (Rizova vd., 2020: 113). Roman çocukların akranları arasında en dezavantajlı grup olduğu ve çoğu insanın çağdaş ülkelerde var olduğunu hayal bile edemeyeceği yaşam koşulları ile karşı karşıya olduğu (Kennedy ve Smith, 2019: 2934) tespit edilmiştir. Roman nüfusuna iyileştirilmiş yaşam koşulları ve nitelikli eğitim fırsatları sağlarsa Roman öğrencilerin akademik olarak yüksek düzeyde motive olabilecekleri (Peček ve Munda, 2016: 425) görülmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Romanların Avrupa'daki nüfusunun yüksek olduğu ve Roman nüfusunun Avrupa'nın en geniş etnik azınlığını oluşturduğu bilinmektedir. Yaklaşık 10 ile 12 milyon olduğu belirlenen Avrupa'daki Roman nüfusun yine yaklaşık 6 milyonunu Avrupa vatandaşı olmuştur veya orada yaşamaktadır (CoE, 2012). Elde edilen bulgularda Tablo 2 de Avrupa'da Romanlar üzerine yapılan çalışmalar ülkelere göre sayısal olarak ifade edilmiştir. Bu noktada Avrupa'daki Roman sayısının ülkeler açısından belirleyici olup olmadığı bir soru işareti olarak düşünülebilir. Yani Tablo 2 de ilk sıralarda yer alan ülkelerdeki Roman nüfus ile yapılan çalışmalar arasında doğru orantı var

mıdır? Bu sorunun cevabı için tabloya bakıldığında Tablo 2’de ilk 2 sırada yer alan İspanya ve Birleşik Krallık’da Roman nüfus yoğunluğu daha az olmasına rağmen yapılan araştırma sayısının fazla olduğu görülmektedir. Avrupa Konseyi Raporu’na göre Roman nüfus yüzdesi İspanya % 1,57 Birleşik Krallık % 0,37 ve Macaristan % 7,05’dir (CoE, 2010). Yine Tabloya göre Macaristan Roman nüfusun yoğun olduğu ve yine yapılan çalışma sayısının da yüksek olduğu bir ülkedir. Dolayısıyla mevcut Roman nüfus ile yapılan çalışmalar arasında doğrudan bir ilişki olduğu söylenememektedir. Bir başka deyişle, paralel ilerlemese de görece daha az sayıda Roman nüfusa sahip olan İspanya’da yapılmış çalışma sayısı diğer ülkelerden daha fazla hatta en yüksek sayıdadır. Macaristan’da ise hem nüfus fazla hem de yapılan araştırma sayısı fazladır.

Bulgular elde edilen konu alanlarına göre değerlendirildiğinde 2015-2021 tarihleri arasında yapılmış çalışmaların farklı boyutlarla incelendiği görülmüştür. Araştırmalar Romanların eğitimlerinde görev alan öğretmenlerin tutumlarından ailelerin çocuklarının okullaşmasına yönelik eğilimlerine kadar çeşitlilik göstermektedir.

İncelenen makalelerde Roman öğrencilerin eğitiminde görev alan öğretmenlerin öğrencilerin farklılıklarını ve dezavantajlarını görmeme eğiliminde oldukları, onların okul başarısızlıklarını kültüre, aileye, topluma ve geçmişlerine bağladıkları görülmüştür. Roman öğrencilerin eğitiminde görev alacak asistan öğretmenlerin Roman bireylerin eğitimi için faydalı olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda öğretmenlere farklılıklarla başa çıkmalarına yardımcı olacak somut strateji ve yöntemlerin öğretilerek desteklenmeleri Roman öğrencilerin eğitime katılımına katkı sağlayabilir.

Roman ailelerle yapılan çalışmalar incelendiğinde ailelerin çocuklarının eğitimi konusunda beklentilerinin karşılanmadığı ve umutsuz oldukları, bu konuda işbirliğine ve desteğe ihtiyaç duydukları, ailelerin eğitim düzeyinin çocuklarının eğitimi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu bakımdan Roman ailelerle yapılacak işbirliği ve desteğin Roman bireylerin eğitimini olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Roman bireylerin okula yönelik tutumlarının incelendiği makalelerde söz konusu tutumların farklılığının kısmen ilgili okulların stratejilerinden ve kültürel ortamlarından etkilendiği belirlenmiştir. Ailelerin okula katılımı öğrencilerin okulu bırakma oranlarının azalmasına ve mezun olan öğrenci sayısının artışına katkı sağladığı tespit edilmiştir. Okul programlarının okulda var olan tüm

gruplar dikkate alınarak düzenlenmesinin Roman bireylerin okula katılımında etkili olacağı belirtilebilir.

Roman öğrencilere uygulanacak müdahale programları ile bu bireylere yönelik olumlu tutumların artırılacağı, sosyal ve eğitimsel eşitsizliklerin önüne geçilebileceği ve oluşan önyargılar için etkili olabileceği belirlenmiştir. Ayrıca iyileştirici eğitimlerin öğrencilerin okul başarılarını yükseltebileceği tespit edilmiştir. Ek olarak çocuklara verilecek sanat eğitimi programları ile yaratıcılıklarının olumlu yönde gelişebileceği görülmüştür. Bu doğrultuda Roman çocukları yaratıcılıklarını geliştirebilmeleri için sanat eğitimi konusunda desteklenebilir.

Çocukların içinde bulunduğu sosyal ve çevresel ortamın, çocukların motor gelişimini ve okul başarılarını olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Yeterli ekonomik koşulları bulunmayan Roman bireylerin ilkokullarda uygun okuryazarlık ve eğitim almak için ciddi şekilde zorlandıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda daha kaliteli bir hayat standardı ve buna göre düzenlenmiş kaliteli bir eğitim sunulduğunda Roman öğrenciler akademik olarak yüksek düzeyde motive olabilir.

KAYNAKÇA

- AGUIAR, C., Silva, C. S., Guerra, R., Rodrigues, R. B., Ribeiro, L. A., Pastori, G., Leseman, P., & the ISOTIS research team. (2020). Early interventions tackling inequalities experienced by immigrant, low-income, and Roma children in 8 European countries: A critical overview. *European Early Childhood Education Research Journal*, 28(1), 58-76. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2020.1707363>
- ALPMAN, N. (1997). *Başka Dünyanın İnsanları Çingeneler*. İstanbul: Ozan Yayıncılık
- ARAYICI, A. (2008) "Avrupa'nın Vatansızları: Çingeneler", İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- BAKKER, P. (2001). *The Political Status of The Romani Language in Europe*. Mercator Working Papers
- BALKIZ, Ö. I. ve Göktepe, T. (2014). Romanlar ve Sosyo-Ekonomik Yaşam Koşulları: Aydın ili Örneğinde Bir Alan Araştırması. *Sosyoloji Dergisi*, 30, 1-39

- BATTAGLIA, M. & Lebedinski, L. (2015). Equal Access to Education: An Evaluation of the Roma Teaching Assistant. *World Development*, 76, 62-81
- BOYLE, A., Flynn, M., & Hanafin, J. (2020). Optimism despite disappointment: Irish traveller parents' reports of their own school experiences and their views on education. *International Journal of Inclusive Education*, 24(13), 1389-1409. <https://doi.org/10.1080/13603116.2018.1530805>
- CEFAI, C., Cavioni, V., Bartolo, P., Simoes, C., Miljevic-Ridicki, R., Bouilet, D., Ivanec, T. P., Matsopoulos, A., Gavogiannaki, M., Zanetti, M. A., Galea, K., Lebre, P., Kimber, B. & Eriksson, C. (2015). Social inclusion and social justice. *Journal for Multicultural Education*, 9(3), 122-139
- CoE, (Council of Europe, 2010) "Council of Europe Roma and Travellers Division" Elde edilme tarihi: 4 Mayıs 2022 chrome-extension://boebaocobfecmglmeaepambideimao/pdf/viewer.html?file=https%3A%2F%2Fwww.osce.org%2Ffiles%2F%2Fdocuments%2F4%2Fd%2F78034.pdf
- CoE, (Council of Europe, 2012) "Estimates on Roma population in European countries" Elde edilme tarihi: 4 Mayıs 2022 https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/roma-eu/roma-equality-inclusion-and-participation-eu_en
- CVOROVIC, J. (2019). Stature and education among Roma women: taller stature is associated with better educational and economic outcomes. *Journal of Biosocial Science*, 1-12 doi:10.1017/S0021932019000427
- DÍEZ-PALOMAR, J., Sanmamed, A., García-Carrión, R., & Molina-Roldán, S. (2018). Pathways to Equitable and Sustainable Education through the Inclusion of Roma Students in Learning Mathematics. *Sustainability*, 10(7), 2191. <https://doi.org/10.3390/su10072191>
- DOLEAN, D. (2016). Enhancing the Pre-literacy Skills of Roma Children: The Role of Socio-economic Status and Classroom Interventions in the Development of Phonemic Awareness. *The New Educational Review*, 45(3), 39-51. <https://doi.org/10.15804/tner.2016.45.3.04>

- DUNAJEVA, J. (2017). Education of Roma Youth in Hungary: Schools, Identities and Belonging. *European Education*, 49(1), 56-70. <https://doi.org/10.1080/10564934.2017.1280332>
- ERGÜN ELVERİCİ S., (2022). Educational Technology in Special Education and Speech-Language Pathologists. *The Journal of Academic Social Science*, 146-159. <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.56820>
- FEHÉRVÁRI, A., & Varga, A. (2020). Resilience and inclusion. Evaluation of an educational support programme. *Educational Studies*, 1-19. <https://doi.org/10.1080/03055698.2020.1835614>
- FERREIRA, I. A., Silva, C. S., Neves, L., Guichard, S., & Aguiar, C. (2021). Predictors of shared book reading at home with preschoolers: Are there differences between Roma and non-Roma low-income families? *Social Psychology of Education*, 24(5), 1163-1191. <https://doi.org/10.1007/s11218-021-09648-5>
- GARCÍA-CARRIÓN, R., Molina-Luque, F., & Roldán, S. M. (2018). How do vulnerable youth complete secondary education? The key role of families and the community. *Journal of Youth Studies*, 21(5), 701-716. <https://doi.org/10.1080/13676261.2017.1406660>
- GİRBÉS-PECO, S., Gairal-Casadó, R., & Torrego-Egido, L. (2019). The participation of Roma and Moroccan women in family education: Educational and psychosocial benefits / Participación de mujeres gitanas y marroquíes en la formación de familiares: beneficios educativos y psicosociales. *Cultura y Educación*, 31(4), 754-779. <https://doi.org/10.1080/11356405.2019.1656487>
- HELLGREN, Z., & Gabrielli, L. (2021). The Dual Expectations Gap. Divergent Perspectives on the Educational Aspirations of Spanish Roma Families. *Journal of Intercultural Studies*, 42(2), 217-234. <https://doi.org/10.1080/07256868.2021.1883569>
- HOFMANN, N., & Óhidy, A. (2018). Mentoring, Counselling and Mediator Models to Improve the Educational Situation of Sinti and Roma in Germany. *International Dialogues on Education Journal*, 5(1). <https://doi.org/10.53308/ide.v5i1.80>

- JARKOVSKÁ, L., Lišková, K., & Obrovská, J. (2015). 'We treat them all the same, but...'. Disappearing ethnic homogeneity in Czech classrooms and teachers' responses. *Race Ethnicity and Education*, 18(5), 632-654. <https://doi.org/10.1080/13613324.2015.1013457>
- KARAMAN, Z. T. (2014). "Yöneticinin Notu". (Ed. Karaman, Z. T., Timurcanday Özmen, Tenikler, G. ve Yağlıdere). İzmir Büyükşehir Bütününde Romanlar. İzmir: Siyasal Kitabevi, s. 13-21
- KENNEDY, P., & Smith, K. (2019). The hope of a better life? Exploring the challenges faced by migrant Roma families in Ireland in relation to children's education. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45(15), 2934-2952. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2018.1471344>
- KHALFAOUI, A., García-Carrión, R., & Villardón-Gallego, L. (2020). Bridging the gap: Engaging Roma and migrant families in early childhood education through trust-based relationships. *European Early Childhood Education Research Journal*, 28(5), 701-711. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2020.1817241>
- KLAUS, S. and Siraj, I. (2020) 'Improving Roma participation in European early childhood education systems through cultural brokering'. *London Review of Education*, 18 (1): 50–64. <https://doi.org/10.18546/LRE.18.1.04>
- KURTULUŞ, B. (2012). Devletsiz Bir Halk Olarak Çingener: Kökenleri, Sorunları, Örgütlenmeleri: *Roman Olup Çingene Kalmak*, İstanbul: Melek Yayınları.
- LAURITZEN, S. M. (2020). Accessing basic education in Romania: Possibilities and limitations for NGOs working for educational change for Roma children. *Journal of Educational Change*, 21(2), 323-344. <https://doi.org/10.1007/s10833-019-09358-y>
- LEVINSON, M. P. (2015). 'What's the plan?' 'What plan?' Changing aspirations among Gypsy youngsters, and implications for future cultural identities and group membership. *British Journal of Sociology of Education*, 36(8), 1149-1169. <https://doi.org/10.1080/01425692.2014.897217>

- MATRAS, Y., Howley, G. & Jones, C., (2020) Attitudes to the language and identity of Romanian Roma migrants in a UK school setting, *Intercultural Education*, 31:3, 359-375, DOI: 10.1080/14675986.2020.1728092
- MİLANKOVIĆ, J., Ivkov-Dzigurski, A., Djukicin, S., Ivanovic, B., Lukic, T., & Kalkan, K. (2015). Attitudes of school teachers about Roma inclusion in education, a case study of Vojvodina, Serbia. *Geographica Pannonica*, 19(3), 122-129. <https://doi.org/10.5937/GeoPan1503122M>
- MYERS, M. (2017). Gypsy students in the UK: The impact of ‘mobility’ on education. *Race Ethnicity and Education*, 21(3), 353-369. <https://doi.org/10.1080/13613324.2017.1395323>
- NĚMEC, Z., Šimáčková-Laurenčíková, K., Hájková, V., & Strnadová, I. (2015). ‘When I need to do something else with the other children, then I can rely on her’: Teaching assistants working with socially disadvantaged students. *European Journal of Special Needs Education*, 30(4), 459-473. <https://doi.org/10.1080/08856257.2015.1035904>
- NGUYEN Luu, L., Boreczky, Á., & Gordon Györi, J. (2019). Minority parents’ coping efforts to improve their children’s academic achievement: The *Tanodas* in Hungary. *Intercultural Education*, 30(5), 564-578. <https://doi.org/10.1080/14675986.2019.1619279>
- OBROVSKÁ, J., & Sidiropulu Janků, K. (2021). Resilience capacity and supportive factors of compulsory education in ethnic minority families: Mixed methods study of Czech Roma mothers. *Contemporary Social Science*, 16(4), 448-463. <https://doi.org/10.1080/21582041.2020.1869813>
- ÖZATEŞLER, G. (2013). Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2(3), 13-34
- ÖZBAŞ, M. (2017). Yoksulluk ve Romanlar En Çok İhmal Edilenler. Ankara: Siyasal Yayınevi
- PANIAGUA-RODRÍGUEZ, A. & Bereményi B. A. (2019) Legitimising inequality? The governance of ‘Others’ through participatory initiatives in schools , *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 49:1, 115-131, DOI: 10.1080/03057925.2017.1389259

- PECEK, M., & Munda, M. (2015). Roma pupils' attitudes towards education—A case study. *Intercultural Education*, 26(5), 425-443. <https://doi.org/10.1080/14675986.2015.1091237>
- RĪZOVA, E., Bekar, M., & Velkovski, Z. (2020). Educational Challenges of Roma Minorities: The Case of the Republic of North Macedonia. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education (IJCRSEE)*, 8(3), 113-122. <https://doi.org/10.23947/2334-8496-2020-8-3-113-122>
- ROSÁRIO, P., Pereira, B., Magalhães, P., Moreira, T., Mesquita, S., Fuentes, S., Núñez, J. C., & Vallejo, G. (2020). A brief school-based intervention on Gypsy culture: A longitudinal cluster randomized trial. *The Journal of Educational Research*, 113(6), 462-474. <https://doi.org/10.1080/00220671.2020.1855096>
- ROTHER, E. T. (2007). Systematic literature review X narrative review. *Acta paulista de enfermagem*, 20, v-vi.
- SERBETAR, I., Loftesnes, J. M., & Prprovic, I. (2019). Disparities in Motor Competence between Roma and Non-Roma Children in Croatia and Relations of Motor Competence, School Success and Social Economic Status. *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*, 7(2), 19-24. <https://doi.org/10.13189/saj.2019.070201>
- SÍME, D., Fassetta, G., & McClung, M. (2018). 'It's good enough that our children are accepted': Roma mothers' views of children's education post migration. *British Journal of Sociology of Education*, 39(3), 316-332. <https://doi.org/10.1080/01425692.2017.1343125>
- STRATAKÍ, I., & Petrogiannis, K. (2021). Greek Roma mothers' relationship with education: Aspirations and expectations regarding the educational future of their children. *Contemporary Social Science*, 16(4), 480-493. <https://doi.org/10.1080/21582041.2020.1850848>
- SYMEOU, L. & Karagiorgi, Y. (2018). Culturally Aware But Not Yet Ready to Teach the Others: *Journal of Multicultural Education*, 2(4), 314-329

- TAYLAN, H. ve Barış, İ. (2015). Romanlar ve Sosyal Dışlanma, Konya: Çizgi Kitabevi
- ULUSOY, N. (2012). Yüreğinizden Gelen Sese Kulak Verin, Der. Yasemin İnceoğlu, Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- ÜNALDI, H. (2012) “Türkiye’de Yaşayan Kültürel Bir Farklılık: Çingeneler”. Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, 1(1): 615-626.
- XIAO, Y., & Watson, M. (2019). Guidance on conducting a systematic literature review. *Journal of Planning Education and Research*, 39(1), 93-112.
- YILDIRIM, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin.
- YILDIZ ÇİÇEKLER, C. & Aral, N. (2020). Effect of art education program given to gypsy children on childrens creativity. *Educational Research and Reviews*, 15(8), 523-529. <https://doi.org/10.5897/ERR2020.4015>
- YILDIZ, H. (2007). Türkiye’de Çingeneler için Kullanılan Kelimeler ve Bunların Etimolojileri, *Dil Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 61-82
- ZACHOS, D. T. (2017). Teachers’ perceptions, attitudes and feelings towards pupils of Roma origin. *International Journal of Inclusive Education*, 21(10), 1011-1027. <https://doi.org/10.1080/13603116.2017.1326176>

ETİK: Bu makale, araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI VE FİNANSAL KATKI BEYANI: Çalışmamın tarafsızlığı ile ilgili bilinmesi gereken bir mali katkı veya diğer çıkar çatışma ihtimali (potansiyeli) ve ilişki alanı yoktur.